

سوال ۴:

آیا با وجود طیب زن (مماثل)، می توان به طیب مرد (غیر مماثل) رجوع کرد؟

سؤال را ضمن بررسی یک روایت پاسخ خواهیم گفت.

«مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ يُصِيبُهَا الْبَلَاءُ فِي جَسَدِهَا إِمَّا كَسْرًا وَإِمَّا جُرْحًا فِي مَكَانٍ لَا يَصْلُحُ النَّظَرُ إِلَيْهِ يَكُونُ الرَّجُلُ أَرْفَقَ بِعِلَاجِهِ مِنَ النِّسَاءِ أَوْ يَصْلُحُ لَهُ النَّظَرُ إِلَيْهَا - قَالَ إِذَا اضْطُرَّتْ إِلَيْهِ فَلْيُعَالَجْهَا إِنْ شَاءَتْ.»^۱

ابی حمزه ثمالی از امام باقر علیهما السلام نقل می کند که سؤال کردم در مورد زن مسلمانی که ناراحتی و بلائی در بدنش اصابت می کند و یا جراحی پدید می آید و این جراحی در جایی است که به آنجا نمی شود نگاه کرد و مرد در معالجه و بهبودی این زن تواناتر و داناتر است، آیا این مرد می تواند به آن زن نگاه کند؟ حضرت فرمود: زمانی که زن اضطرار دارد که به مرد مراجعه کند پس معالجه و درمان زن توسط مرد مانعی ندارد. دلالت روایت از چند زاویه محل بررسی است:

۱- ابتدا باید معلوم شود که مرجع «الیه» در «اذا اضطرت الیه» چیست؟ احتمال دارد که مرجع ضمیر «معالجه» باشد و معنای روایت چنین شود که اگر زن نسبت به معالجه مضطر است و علی رغم آنکه پزشک زن موجود است و با وجود او مشکل حل می شود، ولی چون اصل معالجه مورد اضطرار است، باز هم مراجعه به پزشک مرد جایز است. احتمال دارد که مرجع ضمیر، «معالجه مرد» باشد لذا معنای روایت چنین می شود که اگر زن اضطرار دارد که به مرد مراجعه کند و زن دیگری توانایی درمان او را ندارد، می تواند به پزشک مرد رجوع نماید.

بنابراین بحث ما از قبیل شبهه مفهومیه مخصص منفصل است. چرا که عام در ما نحن فیه حرمت نظر است و از این حکم عام، نظر در حال اضطرار، استثناء شده است، این سؤال مطرح است که آیا اضطرار، به معنای اضطرار به اصل معالجه است یا اضطرار به معالجه مرد؟ مبنای مشهور اصولیون آن است که در چنین مواردی

۱. وسائل الشیعة، ج ۲، ص ۲۳۳.

در قدر متیقن که اضطرار به معالجه مرد باشد به خاص عمل می‌شود و در فرد مشکوک، مرجع عموم عام است.^۱

در ما نحن فیه نیز با عنایت به مبنای مشهور باید گفت این روایت صرفاً در فرض اضطرار به معالجه مرد، اجازه نظر کردن داده است. از همین جا می‌توان گفت حکم صورتی که در آن، زن بیمار است و مرد پزشک می‌باشد، با جایی که در آن مرد بیمار است و زن پزشک می‌باشد، تفاوتی ندارد و در هر دو، مراجعه به غیرمماثل تنها در وقتی جایز است که توسط مماثل، معالجه ممکن نباشد.

۲- نکته دومی که درباره دلالت این روایت باید مورد بررسی قرار گیرد آن است که: موضوع روایت، اعضایی است که «لایجوز النّظر الیه». ممکن است گفته شود که مراد از «ما لایجوز النّظر الیه»، عورتین نیست. چرا که نظر به جمیع اعضای بدن زن، غیر از وجه و کفین، برای مرد، حرام است و لذا روایت، اصلاً ناظر به عورتین نیست.

جواب می‌دهیم: اولاً، این یک عنوان کلی است و شامل همه اعضایی که نظر کردن به آنها حرام است می‌شود. ثانیاً، سیاق روایت آن است که ابتدائاً، موضوع را به صورت عام که هم شامل زن می‌شود و هم شامل مرد، تنقیح کرده و گفته است در بدن زنی کسر یا جرح در مکانی که نظر حرام است واقع شده است و این اعم است از اینکه نظر، نظر مرد باشد یا نظر زن و بعد، درباره حکم مردی که ارفق است سؤال شده است. که این ظهور در عورتین دارد چرا که نظر به بقیه اندام زن، برای زنهای دیگر حرام نمی‌باشد. لذا می‌توان گفت: روایت در مورد نظر به عورت و غیرعورت حکم می‌کند که اگر معالجه مرد، مورد اضطرار نباشد، نمی‌توان به مرد مراجعه کرد.

۳- نکته سومی که باید درباره دلالت روایت متذکر شد آن است که، در روایت قید «ان شاءت» دال بر چیست؟ در توضیح مطلب، ذکر این نکته لازم است که اگر اضطرار به حدی رسید که جلوگیری نکردن از آن منجر به هلاکت و یا قطع عضو گردد، واجب است که آدمی آن اضطرار را مرتفع سازد. لذا در صورتی که معالجه نکردن توسط طیب مرد، منجر به هلاکت زن و یا قطع عضو او شود، واجب است که زن به پزشک مرد مراجعه نماید.

۱. آخوند خراسانی، کفایة الاصول: ۲۵۸.

این مطلب مورد توجه مرحوم حائری قرار گرفته است، ایشان می نویسند:

«و لا فرق فی الضروره المسوغه للنظر بین كونها مما يلزم رفعها شرعاً كما اذا كان مرض المرء مودياً الى الهلاكه او المضر، و بین كونها مما لا يلزم رفعها شرعاً كما اذا لم يكن مرضها مودياً الى الهلاكه او المضره. و لكن كان تحمله شاقاً عليها، و ذلك لصدق الاضطرار في هذه الصورة ايضاً فيشمله العمومات و الصحیحه كما لا يخفى. بل يمكن ان يقال باختصاص الصحیحه مورداً بهذه الصورة بقريته قوله (ع) فيها فليعالجها ان شئت فتدبر.»

دین خارج تقدیر سید حسن خمینی